

УДК 372.881.1

І. А. Дирда*к. пед. н., ст. викл. кафедри англійської філології
Криворизький державний педагогічний університет***ПОЛІКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ****POLY CULTURAL APPROACH TO FOREIGN
LANGUAGES' STUDYING**

У публікації обґрунтовано реалізацію пріоритетного в сучасній освіті полікультурного підходу. З'ясовано сутність поняття "полікультурна компетентність студентів під час навчання іноземних мов".

Ключові слова: *полікультурний підхід, навчання іноземних мов, полікультурна компетентність, міжкультурна комунікація, полікультурна освіта.*

In the paper realization of foreground polycultural approach in modern education has been substantiated. The term "students' polycultural competence during foreign languages' studying" has been defined.

Key words: *polycultural approach, foreign languages' studying, polycultural competence, intercultural communication, polycultural education.*

Міжнаціональне співробітництво посилює роль міжкультурної комунікації як складника гармонійного співіснування культур. Виникає потреба у створенні умов для отримання досвіду полікультурного спілкування, усвідомлення різноманіття світу, доброзичливого, неупередженого ставлення до представників різних етносів.

Через усвідомлення своєрідності рідної культури можна зрозуміти специфіку інших, оскільки у контексті діалогізації культур відбувається обмін досягненнями матеріальної та духовної спадщини країн і народів у різних сферах діяльності. Через діалог між народами налагоджуються комунікаційні зв'язки, що є умовою взаєморозуміння людей. Полікультурність передбачає функціонування та співіснування в певному соціумі різних етнокультурних угруповань з усвідомленням власної

ідентичності, що є гарантом рівноправності, толерантності й органічності зв'язку з міжкультурною спільнотою.

Одним із найголовніших чинників успішного спілкування між представниками різних націй є створення сприятливих умов для взаємозбагачення, що зумовлює необхідність удосконалення змісту освіти, форм і методів підготовки спеціалістів в умовах полікультурного середовища. Одним з основних завдань освіти є підготовка молоді до життя в інноваційному суспільстві, що потребує переорієнтування системи освіти на формування в людини інноваційного типу культури, мислення і готовності до інноваційного типу дій.

У контексті навчання іноземних мов нагальним є створення, установлення й розвиток гармонії в стосунках між членами різних етнічних груп. Володіння іноземними мовами передбачає не тільки знання лексики, граматики, а й розвиток навичок міжкультурної комунікації, що ґрунтується на взаємній відкритості, терпимості та солідарності. Через акумуляцію знань іншої мови відбувається актуалізація традицій рідної культури, формується вміння трансформувати ці традиції у межах нової культури. Відтак варто акцентувати на полікультурній освіті, що спрямована на вдосконалення традиційних підходів до навчання, для їх відповідності інтересам, потребам і можливостям людей незалежно від їх расової, етнічної, мовної, соціальної, гендерної, релігійної, культурної належності. Полікультурна освіта – особливий спосіб мислення, який ґрунтується на ідеях свободи, справедливості, рівності. Така освіта передбачає процес залучення молоді до світової культури через послідовне засвоєння знань про різні культури, формування в них толерантного ставлення до культурних відмінностей, ознак, необхідних для життя в полікультурному світі. Прагнення України до плідної співпраці з іншими державами в різних сферах діяльності, освітній зокрема, зумовлюють виокремлення ефективних підходів до навчання іноземних мов.

Серед міжнародних організацій, які мають найбільший вплив на з'ясування питань, пов'язаних із міжкультурною

освітою, провідна роль належить ЮНЕСКО, Раді Європи, Європейській Комісії. У контексті Стратегії Мовної Освіти та Курсу міжкультурної освіти ЮНЕСКО наголошено на розвиткові соціального плюрилінгвізму особистості у міжкультурній взаємодії, що передбачає мобільність та цілісний комплекс соціальних, психологічних, когнітивних чинників співіснування мов та культур.

Міжкультурна взаємодія передбачає успішне входження особистості в іншу культуру, тому акцент на полікультурному компоненті в навчанні іноземних мов закладено в низці законодавчо-нормативних документів системи освіти України: Національна доктрина розвитку освіти, закони України “Про вищу освіту”, “Стандарти вищої освіти”. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що пріоритетними завданнями сучасної освіти є: формування культури міжетнічних і міжособистісних стосунків; виховання людини демократичного світогляду, яка із повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання, мови спілкування народів світу. На підставі аналізу стандарту вищої освіти 2019 року визначено, що гостро стоїть питання вивчення іноземних мов не тільки філологами, а й здобувачами освіти різних спеціальностей. З-поміж спеціальних компетентностей випускника нефілологічного напрямку виокремлено ту, що передбачає оволодіння навичками усної та писемного професійної комунікації державною та іноземними мовами, здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю “Філологія” передбачає вільне спілкування з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державної та іноземними мовами усно й письмово, використання їх для організації ефективної міжкультурної комунікації. Підготовка філолога передбачає формування здатності гнучко й ефективно використовувати іноземні мови в різних регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв’язання

комунікативних завдань у різних сферах життя. Головною метою навчання іноземних мов є формування гармонійно розвиненої мовної особистості, здатної застосовувати набуті знання у різних сферах спілкування, готової до міжкультурного діалогу через виявлення, аналіз і сприйняття відмінностей між культурами.

У методиці навчання мов і суміжних гуманітарних дисциплін відбувається постійний пошук шляхів удосконалення системи засвоєння знань, формування умінь, навичок. Питання якісного засвоєння іноземних мов починається з правильного й оптимального вибору підходів до навчання, що сприяє формуванню всебічно компетентної та висококультурної особистості. Проаналізувавши позиції науковців (Н. Бабич, З. Бакум, М. Вятютнев, Н. Голуб, О. Горошкіна, Р. Джетінен, І. Зимня, Г. Еліс, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Н. Ушакова), можна зробити висновок, що підхід до навчання мови є стратегічною системою, яка передбачає закономірності, принципи, форми, методи, прийоми, форми роботи з мовним і мовленнєвим матеріалом. Реалізація підходів сприяє формуванню всебічно компетентної та висококультурної особистості.

Полікультурна спрямованість освіти в навчанні іноземних мов реалізується через залучення різноманітних фактів про іншомовну культуру в освітній процес. На думку науковців (З. Бакум, Дж. Беннет, І. Васютенкова, Л. Воротняк, А. Галанте, Л. Гончаренко, Л. Перетяга, Т. Поштарьова, Дж. Равен, І. Соколова, Б. Татохов, Р. Янг), реалізація полікультурного підходу до навчання мови характеризується наявністю певних компонентів: гуманітарний та освітній (повноцінна освіта залежить від рівня володіння студентами мовою як засобом спілкування); лінгвістичний (між мовами є безперервний взаємозв'язок, у результаті якого забезпечується порівняння іноземної мови зі своєю, а також перехід з іншої мови на рідну й навпаки, що стимулює формування полікультурної компетентності студента).

Узагальнюючи сказане, можна виокремити характерні ознаки полікультурного підходу: спрямованість на пізнання мовної картини світу; усвідомлення помилок міжкультурної

комунікації й уміння усувати непорозуміння, що уможливило попередження расизму, ксенофобії, розвиток клімату нетерпимості, оптимізування процесу полікультурної взаємодії; вивчення іноземних мов в контексті специфічних знань: культурні особливості, традиції, історія народу; уміння культурного самоаналізу й рефлексії своєї поведінки в міжкультурному спілкуванні.

Упровадження полікультурного підходу відбувається через формування полікультурної компетентності студента. Останнім часом зроблено багато спроб витлумачити цей термін, результатом чого є різноманіття визначень, у яких зроблено різні акценти щодо його змісту залежно від мети та сфери застосування. Заслуговує на увагу позиція Р. Янга про те, що “полікультурна компетентність” – це поєднання культурної толерантності та соціокультурної ідентичності; усвідомлення людиною культурного різноманіття світу, доброзичливе, відкрите і неупереджене ставлення до будь-якої культури, її носіїв. Із позиції Б. Татохова, полікультурна компетентність особистості має такі характеристики: у кожній культурі є свій контекст і логіка; жодна культура не краща від іншої, тому що кожна володіє своєю системою взаємопов’язаних елементів; будь-яка культура життєздатна доти, доки вона функціонує і розвивається. За переконанням Дж. Беннета та М. Беннета, полікультурна компетентність охоплює перспективу міжкультурних стосунків, свідомі знання власної культури (культурний самоаналіз), певні системи поглядів на створення культурних контрастів, здатність аналізувати взаємодію, прогнозувати непорозуміння й адаптивну поведінку.

Бути полікультурнокомпетентним означає реалізовувати принцип плюралізму, володіти знаннями про інші народи, культури, розуміти їхню своєрідність і цінність. Такі уявлення та знання впроваджуються через уміння і навички, які сприяють ефективному міжнаціональному взаєморозумінню та взаємодії. Сформованість полікультурної компетентності передбачає оволодіння адекватними моделями поведінки, що допомагає

підтримувати атмосферу злагоди та взаємної довіри, усувати нетерпиме ставлення до людей, які відрізняються кольором шкіри, мовою, цінностями, культурою.

Із позиції А. Галанте, “полікультурна компетентність” – це здатність особистості інтегруватися в іншу культуру за умови збереження взаємозв’язку з рідною мовою, культурою; поєднання особистісних якостей, отриманих знань, умінь і навичок успішної міжкультурної взаємодії, скерованих на формування безконфліктної ідентифікації особистості в мультикультурному суспільстві та її входження в полікультурний світовий простір.

Отже, полікультурна компетентність студентів під час навчання іноземних мов витлумачуємо як здатність особистості використовувати специфічні знання (мультикультурна термінологія, етнокультурні знання, культурно-маркована лексика, сталі вирази, фразеологізми, мовні кліше, приказки) з іноземних мов задля успішної диференціації культур, уміння рефлексувати власну діяльність і поведінку під час міжкультурної взаємодії, співвідносити інформацію з почуттями, емоціями, спростовувати помилкові судження, об’єктивно оцінювати ситуацію, толерантно ставитися до інаціонального.

Література

1. Затверджені стандарти вищої освіти. UPL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti?print>
2. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. 2002. (№ 33). С. 3–12.
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). UPL : <https://rm.coe.int/16802fc1bf>
4. Galante A. Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Towards Validation of Student Identity. *BELT Journal*. 2015, no. 6 (1). P. 29–39. DOI: 10.15448/2178-3640. 2015.1.20188
5. Yang R. University Internationalization: Its Meanings, Rationales and Implications. *In Intercultural Education*. 2002. no. 13 (1). P. 89–95